

HOE AKKERMAN WEER KLEIN WERD door G. J. PEELLEN

Hij had eerst maar niet naar de kerk willen gaan dien morgen. „Omdat hij toch niets aan de preek zou hebben, er geen moment zijn gedachten bij zou kunnen houden, doch al maar aan de verkoop van zout moeten denken”, beweerde hij tegen zijn vrouw.

Maar hij voelde, dat er nog bij kwam: schaamte om onder de mensen te komen nu. Die hadden 't allemaal in de krant gelezen gisteren, zouden hem er op aanzien. En dan, 't was vanmorgen zijn beurt om te lezen. Dat ging toch niet? Kon hij eigenlijk nog wel in de ouderlingenbank zitten? Volgende week werd toch alles verkocht. Door den hypotheekgever, omdat hij de rente niet betaald had, jaren al, niet betalen kon. Maar dat stond toch gelijk met faillissement? En dat gold toch nog steeds, ondanks de slechte tijden, als diefstal tegenover de schuldeischers?

Niemand zou kunnen zeggen, dat het eigen schuld was. Ze hadden sober geleefd, het niet opgemaakt; en er hard voor geploeterd, allemaal. Gewerkt zoo hard ze konden. Maar wat hielp dat alles? Wat hielp zelfs een prachtige oogst, waarom ze op den bidstond voor 't gewas baden? 't Drukte de prijzen maar des te meer omlaag. Juist in den overvloed lag nu de vloek.....

Overvloed hadden ze gehad. Ook door hun harde werken. Maar de aardappels lagen nog in de schuur of ingekuuld, onverkoopt. En het stroo stond nog net zoo op de mijt, zwart verweerd aan den buitenkant.

Eigen schuld was 't niet. Wat dat betrof kon hij de mensen eerlijk in de oogen zien.

En verder had hij ook geen schulden. Hij had steeds getracht den zakenmensen het hunne te geven. Die hadden 't zelf veel te hard nodig. En dat was ten slotte een betrekkelijk klein bedrag in verhouding tot de rente aan de Bank. Daarom hadden ze in 't dorp in ieder geval geen reden om boos op

hem te zijn, en hem iets te verwijten.

En zoo was hij ten slotte toch maar gegaan. Al was 't moeilijk voor hem geweest, en heel zwaar. Hij verbeeldde zich, dat iedereen stil bleef staan om hem na te kijken, al durfde hij zelf niet om te zien om er zich van te vergewissen. In gedachten hoorde hij ze tegen elkaar zeggen: „Daar gaat nou die rijke boer. Van de week wordt zijn boeltje verkocht! 't Is toch wat, — zoo'n gezin met kleine kinderen.”

Zag hij twee mensen samen staan praten, dan meende hij: „Die hebben 't over mij”. Nee, die kerkgang was niet makkelijk voor hem.

En hoe meer hij dacht aan wat hem wachtte: in de kerkeraadskamer.... en dan... zijn beurt van lezen, met al die oogen op hem gericht... allemaal met de gedachte

bij 't verval van zijn zoo hoopvol begonnen „Ada-Hoeve”, hoe meer hij neiging voelde om nog weer terug te gaan.

Erg klein en schuchter klonk zijn „mögge... domenee, broeders...” bij zijn binnenkomen in de consistoriekamer. Niemand zou den zelfverzekerden, sterken, rijken boer in hem herkend hebben, die hier acht jaar geleden begonnen was.

Ze hadden met hem en zijn gezin te doen, maar deden gewoon tegen hem. Vroegen nergens naar; en dat deed hem goed.

Maar zijn leesbeurt... nee, dat kon hij niet.

Onzeker, met iets aarzelds in zijn stem, dat zoo afstak bij het resolute van vroeger, stelde hij Wibrand de vraag: „wil jij voorlezen vanmorgen? 't Is wel... mijn beurt, maar ik... zie je...”. „Natuurlijk kerel, vanzelf.”

Zoo viel alles nog erg mee, en toen hij eenmaal op zijn plaatsje zat, in de hooge dwarsbank, en

nog wel op den hoek, dus min of meer achter 't groene zijgordijntje verborgen, toen was de gedachte aan de mensen, aan hun gepraat en meelijden, eigenlijk verdwenen; daarover bekommerde hij zich niet, omdat die nu had plaats gemaakt voor een veel belangrijker vraag: „Wat te beginnen? Wat nu, Akkerman?”

Waar zou hij heen moeten na den verkoop?

En zou er nog eenig baar geld overschieten, wanneer de hypotheek van de opbrengst afgetrokken was?

Mechanisch, haast zonder bewustzijn volgde hij 't verloop van den dienst. Automatisch ging hij mee staan bij 't bidden, maar in gedachten rekende hij door, maakte hij optellingen en aftrekkingen.

Even trof hem een zin, dien dominee, wel haast speciaal aan hem denkend, uitsprak:

„Gij weet, Heere, met hoeveel zorgen en bekommernissen van stoffelijken aard wij hier misschien zitten — zóó benauwd door allerlei nood, dat wij schier geen uitweg zien. Maar geef ons dan de genade al die bekommernissen

op U te durven werpen, waartoe Uw Woord zelf ons noodigt, en geef ons open oog en oor om nu onze zorgen te vergeten, en alleen te luisteren naar wat Gij tot onze harten te zeggen hebt, door 't woord van Uw dienstknecht.”

Akkerman zei hierop uit de volheid van zijn hart „Amen”, en trachtte zijn gedachten erbij te houden.

Maar 't was hem te machtig.

Onder de preek zwierven zijn gedachten toch weer naar Ada-Hoeve en den snellen achteruitgang der laatste jaren. 't Was steeds berg-af gegaan, ieder jaar harder. En hij was zoo hoopvol begonnen. Hij was na zijn trouwen pachtboer geworden op een Zeeuwsche boerderij. En die jaren waren best geweest. De pootaardappelteelt, waarop hij zich toegelegd had naast den suikerbietenbouw, was loonend geweest. Hij had best geboerd, en ieder jaar een mooie cent overgelegd. En dat had hem geprikkeld tot ingespannen doorwerken. Nog een paar jaar sparen, en dan zag hij zijn ideaal verwezenlijikbaar: niet meer huurboer zijn, maar een eigen hoeve kopen, geheel eigen baas zijn. Geen voorschriften meer over 't aantal stuks vee, dat hij houden moest, over de wijze van verbouwing en allerlei andere verplichtingen, die hem nu opgelegd waren.

Zijn gezin was hier uitgebreid. Drie zoons en een dochter. En zijn vrouw was desondanks jong en frisch — zijn rechterhand ook in 't bedrijf gebleven. Twee sterke jonge mensen, vol hoop en idealen.

Zijn lievelingswensch kon eerder vervuld worden dan hij had durven hopen.

In de krant had hij een boerderij te koop aangeboden gezien, die hem leek wat omvang en oppervlakte betrof. En de prijs leek niet hoog voor al de kwaliteiten, die opgesomd werden. Met zijn moeders versterf en

hun spaargeld zou het hem mogelijk zijn te koopen, wanneer er een flinke hypotheek genomen kon worden. 't Was een nadeel, dat het een boerderij op 't zand was, maar ten slotte kon je daar toch ook behoorlijk wat uit den grond halen, bij doelmatige bemesting.

Hij was gaan kijken. De makelaar was sluw en vroom, en had menschenkennis. Wist hoe hij zijn mannetjes moest aanpakken. Had hoog opgegeven van den grond en de gewassen. Alles kon er verbouwd worden. Afzetgebied in overvloed. 't Was zand, ja, en nog niet zoo lang ontgonnen, maar dat was juist een voordeel. Nu had de grond nog geen last van de ontginningsziekte, en door doelmatige bemesting onder toezicht van Heidemaatschappij en Landbouwhoogeschool was de gewenschte laag versche, vruchtbare teelaarde gevormd.

En dan die ligging, juist aan den rand van 't welvarende, zich steeds uitbreidende dorp! 't Was eigenlijk allemaal bouwterrein. En daarnaar was groote vraag. Alleen al als bouwterrein-speculatie was de vraagprijs voor niets.

Akkerman had op 't laatst gedwee gekoken door den gekleurden bril van den makelaar, die zijn provisie steeds meer safe zag, en steeds welsprekender werd. En 't alles geloofd wat hem voorgepraat werd.

De man leek ook zoo betrouwbaar. Een Christen ook, die 't niet alleen van de menschen verwachtte. Die hem bovendien aan een goede hypotheek kon helpen.

Ja, 5 % was wel wat hoog, maar wat beteekende dat nu bij zóó'n broodwinning? Die rente kwam er wel tienmaal uit!

't Eind van 't liedje was, dat Akkerman kocht. En hij kwam van de klei naar een schraal stuk zand, waarvoor hij een prijs betaalde, die de ervaren zandboeren, die wisten wat er van dien grond te halen viel, het hoofd deed schudden. Doch de Veluwsche boer is niet een man van veel woorden.

Toen Akkerman, eenmaal overgehuisd, er eens naar vroeg, kreeg hij alleen ten antwoord: „Een aorig prijsjen”, en dat kon op tweeërlei wijze uitgelegd worden.

Bovendien lokte zijn persoon hen niet tot verdere woorden. „'t Is ons slag niet”, dachten ze. „Hij kiekt wat hoog”, zeiden ze. De Zeeuwsche en de Geldersche mentaliteit passen niet erg bij elkaar. Conservatiever en soberder levenswijs gewend, hoekig en hard, door den grond zoo geworden, die droog en schraal is als zij, zagen ze wat spottend dat Zeeuwsche gedoetje aan. Maaimachines, een tractor, met gerij naar de kerk, 't leek hun louter bluf, heerenboeren-gedoe. Dat kan er op 't zand niet af!

Akkerman van zijn kant, zag wat neer op die achterlijke, ouderwetse boertjes, met d'r primitieve ploegen, hun gierwagens, en hun geploeter om den oogst met de „zicht” neer te leggen.

Ook met 't werkvolk ging het niet. In Zeeland was hij gewend geweest de baas te zijn, de heer, die beval, en die het loon gaf, dat hem goeddunkte, en niet in overeenstemming was met de vette gewilligheid van den grond, dien de knecht voor hem bewerkte. Er was afstand. De knecht hoorde op den deel — en niet in het gezin.

Dat was hier anders, de fabrieken in den omtrek, die in de goede jaren

de werkkrachten opslurpten, hadden ook het, nog karig loon van de landarbeiders mee beïnvloed. En de Geldersche knecht is één met het gezin. Boer en knecht zijn kameraden. Plegen onderling overleg. Jijen en jouwen.

Akkerman had al gauw de eerste botsing. Een knecht, die zich, niet storend aan zijn opdracht, op eigen houtje, naar eigen inzicht een stuk grond geploegd had, in plaats van gecultiveerd (oppervlakkig omwoelen van den grond) en niet eens een uitbrander accepteren wou, doch brutaal ten antwoord gaf: „och menneke, ge kent nog niet de grondslag hier — wis liever blij, da'k je nog helpen wil, en raadgeve!”

Van 't eene woord was 't andere gekomen. Akkerman had uit de hoogte geantwoord, dat hij geen raad noodig had van een knecht. 't Eind was, dat deze werd opgezegd. En dat gebeurde sindsdien herhaaldelijk.

Het grootste hotel ter wereld, het Waldorf-Astoria-hotel te New-York, dat 47 verdiepingen telt, 2200 kamers bevat en 47 miljoen dollar gekost heeft, moest surstantie van betaling aanvragen.

Dat deed zijn naam geen goed onder de bevolking, en versterkte hun meening van zijn „grootsigheid”, „en dan nog slecht en hondsch veur 't volk ok”.

Bij den middenstand daarentegen stond hij goed aangeschreven. Om de ruimere inkoop, die hij, als gevolg van zijn hooger levensstandaard, bij hen deed, dan de andere boeren, maar ook om zijn meelevens op verenigingsgebied, zijn trouw bezoeken van allerlei vergaderingen op kerkelijk en politiek gebied, en 't inzicht dat hij toonde te bezitten wanneer hij als inleider op mannen- of kiesvereniging, of als debater 't woord voerde. Dat was nog 's een verstandige, frissche boer, heel anders dan die van hier, die zich nergens ooit lieten zien, op geen vergadering kwamen, maar liever 's avonds om 9 uur onder de wol kropen!

Daar 't woord voeren op een vergadering vrij zeker gelijk stond met een bestuursfunctie op de eerstvolgende verkiezing, zat hij na verloop van korten tijd reeds in verschillende commissies en besturen. Ook voor kerkeraadfuncties waren nieuwelingen altijd erg gewild en makkelijker met algemeene instemming geaccepteerd dan inboorlingen. Bovendien achtte de kerkeraad het zeer gewenscht, dat er, omdat hij eigenlijk alleen maar uit zakenmenschen bestond tot nog toe, nu ook eens een vertegenwoordiger van de boeren in zou komen. En wien konden ze dan beter op 't tweetal stellen dan Akkerman? De tegencandidaat was meestal slechts een stroofiguur, een onbeteekenende broeder, slechts gesteld tegenover den door den kerkeraad begeerden candidaat om diens succes bij de stemming nog wat te accentueeren.

Ditmaal kozen ze daarvoor een boer, geboortig uit de plaats, van wien eigenlijk niets anders te zeggen viel dan dat hij trouw in de kerk kwam en door de week hard werkte.

Tot groote verbazing van den kerkeraad haalde hun candidaat het ternauwernood! Een belangrijk deel der gemeentelieden bestond uit arbeiders van de naburige fabrieken, die nu als één man, door hun democratisch voelen daartoe gedreven, met de zandboeren partij trokken voor den armen ploeteraar, hunner één, en tegen den „grootsigen, blufferigen Zeeuw met z'n kaponnes”, die bovendien nog slecht was voor z'n volk, „een uitbouter”.

Maar Akkerman was nog nèt gekozen.

Hij was nog niet genoeg met de plaatselijke omstandigheden op de hoogte om te begrijpen, dat zijn verkiezing weinig eervol en bemoedigend voor hem was. zóó op 't kante af, en nam graag zijn benoeming aan. Hij voelde zich zelfs vereerd en gestreeld, voelde zich ook geestelijk de meerdere van zijn mede-boeren, en begon

den roep van „grootheidsgevoel”, dien hij had, ook metterdaad te rechtvaardigen. Hij vond zelf, dat hij 't er maar keurig afgebracht had. Eigenaar van een kapitale boerderij. De oogst was van 't jaar erg tegengevallen, maar dat werd natuurlijk beter — onbekendheid met den grond natuurlijk. Een geziene persoonlijkheid in 't dorp en in 't kerkelijke en vereenigingsleven. Frisch en vooruitstrevend. Zijn collega's hier in ruimheid van blik ver vooruit. Een goeie, gezonde vrouw. Een fleurig stel, knappe kinderen.

Nee, dat had hij er slechter af kunnen brengen. Als hij nu nog in Zeeland als pachtboer op hooge lasten gezeten had, terwijl de beetsuiker-fabricage bijna stop stond ... dan zou hij een harden dobber hebben gehad.

Zoo was hij spoedig een persoonlijkheid geworden in het vereenigingsleven. Maar dat kostte hem tijd. Veel avonden, dat hij laat dóór vergaderde. Wanneer de zandboeren allang naar bed waren om den volgenden morgen om vijf uur, vóór 't melken, eerst op den deel een flink schoft te kunnen dorschen met den vlegel. Akkerman liet direct na den oogsttijd de stoomdorschmachine komen, die hem in twee, drie dagen zijn heelen oogst in eens aan kant hielp. Maar al hoefde hij niet te dorschen met den vlegel 's morgens, zijn aanwezigheid was toch gewenscht bij de dagverdeling en 't aanzetten van de knechts. Was hij nu 's avonds laat thuisgekomen van een vergadering, dan werd 't 's morgens ook wel eens wat te laat voor hij present was, en de knechts, die door de gedurige personeelswisselingen toch al niet toegewijder en betrouwbaarder werden, waren hun eigen baas.

Vaak was hij ook een heelen dag afwezig. Classisvergadering; een uniecollecte; rondgang als schoolbestuurslid; in den verkiezingstijd met huisbezoeken en propagandaregelingen.

En aan 't eind van het tweede jaar op 't zand kwam hij tot de conclusie, dat hij dit jaar niet alleen niet beter geboerd had dan 't vorige, maar dat de boerderij zelfs geld gekost had.....

Hij zag maar één oplossing: minder loon geven. „'t Personeel was te veeleischend!” 't Gevolg was nieuwe moeilijkheden; nieuwe, onbekwamere en jongere knechts.

Toen begonnen ook de eerste crisisverschijnselen zich te vertoonen. De kansen voor de boeren liepen terug, en 't eerst voor de zandboeren, die 't minste reserve hadden en 't karigst door hun grond beloond werden voor 't moeizaamst werk. De roggeprijsen daalden. De aardappellexport stond stil, de varkens- en de melkprijzen, alles liep terug. En dan waren er nog de productiekosten en de hypotheekrente, die iederen termijn moeilijker bijeen te brengen viel.

De zandboeren werkten kalm door.

Het broodventje uit de mobilisatie en het roggemolentje werden weer in gebruik genomen. De bakker kwam niet meer, en havermost en griesmeel werden door eigen roggemeel vervangen. Zij leefden weer van wat hun land en hun stal hun opleverden. Kleeren hadden ze niet veel nodig. De mannen hadden immers hun onverslijtbare trouwpak voor 's Zondags, dat hoogstens wat groener verschoot, en 't baai der vrouwen is niet erg slijtsch.

Akkerman had zich een anderen levensstandaard gewend. Aan hem had de kleermaker een klant, en zijn vrouw was naar 't oor-

OOGSTTIJD

IN NIEUW ZUID-WALES
(Australië)

deel der boerinnen al „heel arg nijerwetsch”.

Ook gingen hun kinderen niet in vermaakte pakken en jurken van vader en moeder gekleed.

Akkerman wist alleen te bezuinigen op 't loon der knechts en op den kunstmest, en van beide ondervond hij den terugslag in minder arbeidsprestatie en slechter oogst.

Bij de echte zandboeren hielpen de kinderen van jongsaf mee. De jongens veegden na schooltijd den deel bij, voerden en weterden de koeien, bonden in oogsttijd de garven, en legden de knolraapplanten bij; de meisjes hielpen vóór en na schooltijd met melken. Zoo bezuinigden zij op 't aantal van 't personeel.

De kinderen van Akkerman zaten 's avonds laat op, druk met 't huiswerk voor mulo- en Industrieschool, stonden 's morgens op 't laatste moment op.

En geleidelijk besefte Akkerman, op oogenblikken dat hij den toestand eerlijk onder de oogen durfde zien, dat hij op den duur aan 't kortste eind trok. Hij kwam in moeilijkheden. 't Ging niet meer. En de nood der boeren werd grooter. 't Ging steeds meer berg-af.

Hij was te trotsch om er ook maar iets van naar buiten te laten merken, en zelfs voor zijn vrouw trachtte hij zijn zorgen zooveel mogelijk te verbergen. In de eerste plaats moesten de leveranciers van 't dorp stipt betaald worden, zooals tevoren. Dan kwamen er geen geruchten over moeilijkheden naar buiten door. Dan moest in vredesnaam de Bank maar wachten met zijn rente.

In 't begin slikte die dat, maar geleidelijk werd de toon, waarop gemaand werd, scherper. Tevergeefs probeerde Akkerman een tweede hypotheek te krijgen, al voelde hij zelf hoe 'n gevaarlijke methode het was de oude schuld met een nieuwe te stoppen. Maar hij kon daarvoor zelfs geen geld krijgen. Men waagde het niet meer zijn kapitaal te beleggen in boerderijen. Dat was te riskant geworden. En bovendien, er was geen overwaarde meer!

Met schrik had Akkerman het zich gerealiseerd, toen de taxateur van de bank, bij wie hij getracht had nieuw geld op te nemen, er

geweest was. Zijn bezitting was tot op één derde van de oorspronkelijke waarde, die trouwens door den handigen makelaar te hoog getaxeerd was, teruggelopen! Indien de boel nu verkocht moest worden, was 't zelfs nog de vraag of de hypotheek er wel ongerept uit zou komen!

En zóó ver was 't nu eindelijk gekomen.

Zijn Ada-hoeve zou verkocht worden.

't Was gedaan met 't geduld van zijn hypotheekgever!

„Hij is óp! Schoon aan den haak”, konden nu de zandboeren constateeren met iets van: „hebben we 't niet net zoo voorspeld?” in hun stem. Want iedereen wist het nu. In alle boerebladen had zijn schande gestaan: „De boerderij „Ada-hoeve”, groot zooveel hectare, liggend in de gemeente.....”

't Was waar, hij had hard en met toewijding gewerkt. Maar had hij de juiste methode gevolgd?

En wat te beginnen, wanneer er geen cent overbleef van de opbrengst? Hij durfde het zich haast niet te realiseeren. Weer pachtboer worden, weer werken op den grond van een ander? Het zou hard zijn. Want niets had in zijn Zeeuwschen tijd meer plaats in z'n gedachten ingenomen dan juist het gespannen verlangen naar een eigen hoeve.

En waar bleef hij nu tegenover de andere boeren hier, op wie hij altijd neergezien had, die hij uitgelachen had om hun ouderwetsche manier van werken, en hun voorzichtigheid, hun gebrek aan durf —?

Het „Amen” van den dominee brak met een schok z'n gedachtengang.

Niets, maar dan ook niets had hij gehoord van de preek!

En 't was een kleine, heel kleine Akkerman, gebroken in z'n trots en grootheid, en met een helder inzicht in eigen tekortkomingen, die langzaam uit de kerk naar de Ada-hoeve liep.

Langs de akkers, waarop nu borden stonden met groote aankondigingen. „dat notaris Dinges deze kapitale boerderij met bouwgrond en landerijen a.s. Woensdag verkoopt zou —”

Zijn Ada-hoeve — voor drie dagen nog!